

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TARİH BÖLÜMÜ

ÇANAKKALE 'NİN ANADOLU YAKASINDAKİ
ANIT VE MEZARLAR

Yrd. Doç. Dr Muhammed ERAT

HAZIRLAYAN

Songül ÜZÜM

020209033
I.ÖĞRETİM

Çanakkale Savaşları Semineri

ÇANAKKALE

ÖNSÖZ**I. BÖLÜM :**

- Çanakkale'nin Anadolu Yakasındaki Anıt ve Mezarlar

BİBLİYOGRAFYA**EKLER :**

- Anıt ve Mezarların Fotoğrafları

ÖNSÖZ:

Çanakkale Savaşları, Türk harp tarihinin bir sayfası veya Birinci Dünya Savaşının sadece bir parçası değil başlı başına bir olay, dünya tarihinin dönüm noktalarından biridir.

Dünya tarihinin iki büyük imparatoru olan İngiltere ve Fransa Çanakkale sirtlarına saldırarak büyük zaferi burada elde etmek ve Türk topraklarına ve Türk milletine esaret zinciri vurmak istediler. Fakat uzun mazilerinde bile esareti tanımamış olan bu sirtların sahipleri karşısında iki büyük imparatorluğun çelik donanmaları eridi. Birinci Dünya Savaşında Çanakkale deyince hatırlanması gereken büyük tarihi olay budur. Onsekiz Mart 1915 şanlı ordumuzun Çanakkale Boğazı'nın geçilmezliğini tarihe altın harfler ile işlediği bir zafer günüdür.

İşte bu çerçevede o tarihi günlerden günümüze kalan abideler ve şehitlikler en büyük tarihi miraslarımızdır.

Çanakkale, şehit kanlarıyla sulanmış Türk kahramanlığının sembolü ve şehitlerimizin eşsiz ve ölümsüz abidesidir. Bugün ki istiklalimizin temeli bu şehitlerimiz kahramanlarımız sayesinde atılmıştır. Bağımsızlığımız şehitlerimizin kanları üzerine kurulmuştur. Şehitlikler ve abideler bu kahramanlığımızın anısına yapılmış eserlerdir.

Ben, bu çalışmada tamamı anıt ve şehitliklerle dolu olan Çanakkale'nin sadece Anadolu yakasındaki anıt ve şehitliklerini anlatmaya çalıştım. Yalnız savaş daha çok Gelibolu Yarımadasında yaşanmış olduğundan anıt ve şehitliklerin büyük bir bölümü de Avrupa yakasında toplanmıştır.

Anadolu yakasında ki anıt ve mezarlar;

Biga Namazgah Şehitliği

Lapseki Çardak Arıburun Şehitliği

Kumkale Şehitliği

İntepe Şehitliği

Hastanebayırı Şehitliği

Köseburnu Tabya Şehitliği ve Anıtı

Anadolu Hamidiye Şehitliği ve Anıtı

Hasan Mevsuf Şehitliği(Dardanos Şehitliği)

Hasan Mevsuf Şehitlik Anıtı

DUR YOLCU !

**BİLMEDEN GELİP BASTIĞIN BU TOPRAKLAR
BİR DEVRİN BATTIĞI YERDİR.**

BİGA NAMAZGAH ŞEHİTLİĞİ

Biga ilçesinin Namazgah semtinde Hamdi Bey mahallesinde bulunan şehitlikdir. 1915 Çanakkale muharebelerinde Biga’da bulunan 1850 yataklı harp hastanesine sevk edilen ve burada vefat eden ağır yaralı 173 kahraman şehidimizin mezarlarıdır.

Aynı şehitlikte milli mücadelemizin kahraman şehitleri

-Köprülü Hamdi Bey

-Kani Bey

-Jandarma Komutanı ve erlerimizde bulunmaktadır.

Ortada bulunan görkemli anıttaki yazı şöyledir:

“Bu makbere 1914 senesinde harpte tahur olan Harp-i Umumi’nin Çanakkale savaş meydanında yaralanmış ve nakil eyledikleri Biga Harp Hastanesinde ve asıl karabi yezdan olmuş 173 er konmuştur. Zahir-Sen bugünkü hayat ve saadetini bu mübarek şehitlere medyunsun. Minnet borcunu unutma. 1914 canları pahasına bizlere bu vatan topraklarını armağan eden kahraman şehitlerimizin ruhları şad olsun ¹.

(1) BOZ, Ekrem, **Adım Adım Çanakkale Savaş Alanları**, Çanakkale, 1998, syf.59

LAPSEKİ ÇARDAK ARIBURUN ŞEHİTLİĞİ

Çanakkale Biga yolu üzerinde bulunan Çardak kasabasına gideriz. 1915 Çanakkale savaşlarında 850 yataklı harp hastanemizin bulunduğu Çardak'ta belediyesince onarılıp yapılan Arıburun Muharebeleri isimsiz kahramanlarımızın şehitliğidir. Bu kahramanlarımız ağır yaralı olarak getirildikleri Çardak Harp hastanesinde vefat eden 2030 şehidimizdir. Anıt 1940 da yapılmıştır.(2)

(2) Milli Parklar M¼d¼rl¼g¼, **Gelibolu Barış Parkı Projesi Kitabı**, Çanakkale, 2.cilt,syf 24

KUMKALE ŞEHİTLİĞİ

Çanakkale İzmir karayolunda 20 km'den sağa d¼n¼ld¼kten sonra, Kumkale K¼y¼'n¼n i¼inden tekrar sağa sapınca ¼n¼m¼ze ¼ıkan asfalt yol bizi ŐehitliĐe ulaştırır.(3)

Bu ŐehitliĐimiz Çanakkale Savaşında Anadolu sahillerine (Beşike,Yenişehir,Kumkale) ¼ıkan d¼řmanın 25-26 Nisan 1915'te denizden a¼tıĐı bombardıman sonucu saf dışı edilen 120mm'lik bataryanın 14 Őehidinin anısına inşa edilmişse de aslında Kumkale Savaşlarında 1500'e yakın verdiğimiz kayıpların ve Őehitlerin anısını taşır. Buradaki mezarların etrafı beton duvarla ¼evrilidir. Şehitlerimizin kitabeleri selvi aĐa¼ları ve mezarların ¼zerindeki ¼i¼ekler arasında g¼r¼l¼r.(4)

(3) EREN, Ramazan, **Çanakkale Savaş Alanları Gezi Günlüğü**, Çanakkale, Haziran 2003, syf 63

(4) BOZ, Ekrem, **Adım Adım Çanakkale Savaş Alanları**, Çanakkale, 1998 syf 58

İNTEPE ŞEHİTLİĞİ

Çanakkale merkeze 20 km uzaklıkta İzmir karayolu üzerinde bulunan İntepe Beldesi'nin hemen giriş kısmındaki adacığın üzerine inşa edilmiştir. Şehitlikteki anıt 22 Ekim 1934'te görev uçuşu yaparken, şehit düşen Uçak Bölük Kumandanı Bedri Uçku'nun anısına izafeten dikilmiştir.(5)

(5) **Çanakkale Turizm Envanteri**, Çanakkale, 1983, syf 17

HASTANE BAYIRI ŞEHİTLİĞİ

Şimdiki Şehitler Cami'nin kuzey doğusunda mütevazı fakat anlamlı bir şehitliktir. Burası Çanakkale Hastanesine tedavi için getirilmiş olan yaralılarından kurtarılamayarak şehit olan kahramanlarımızın yattığı şehitler bahçesidir. Bilindiği üzere Mustafa Kemal, savaşıardan sonra ilk defa 1928'de Çanakkale'ye gelip, savaş alanlarını gezmiştir. Bu tarihte Arıburnu Cesaret Tepe denilen ve düşmanın ezilip, çekildiği akşam son lağımı ateşlediği yere Çanakkale Jandarma Birlikleri bir şehitlik dikmişlerdir. İşte aynı tarihte bir şehitlik de Çanakkale merkez Hastane Bayırında yapıldı. 1934'te ise halk askeri birlikler ve Çanakkale Özel İdare Müdürlüğü'nün gayretleriyle Cesaret Tepe Mehmet Çavuş ve Hastane Bayırı Şehitliği şimdiki halleriyle yenilenmişlerdir. Hatta Hastane Bayırı'nın Şehitliğinin açılışına 740 kişilik bir İngiliz Muharipler Grubu ile Seddülbahir Bölgesin'de savaşan 8.İngiliz Kolordusu komutanı da katılıp, ilk çelengi de onlar koymuşlardır.(6)

Şehrimizin mezar taşlarının bulunduğu yerde solda Seddülbahir Batarya komutanlarından Çanakkale Savaşları gazisi Yüzbaşı Şemsettin Çamoğlu'nun mezarı bulunmaktadır. Bu gazimiz ilk bombardımanda (3 Kasım 1914) Seddülbahir batarya komutanlarındandır.(7)

(6) EREN,Ramazan, **Çanakkale Savaş Alanları Gezi Günlüğü**, Çanakkale, 2003, syf. 60-61

(7) BOZ,Ekrem, **Adım Adım Çanakkale Savaş Alanları**, Çanakkale, 1998, syf.54

KÖSE BURNU TABYA ŞEHİTLİĞİ(BAHRİYE ŞEHİTLİK VE ANITI)

Nara yolu üzerinde bulunmaktadır. Bu bir ismi de Bahriye ve Barbaros Şehitliği olan abide:Balkan Savaşında Osmanlı donanması boğaz dışında Yunan donanmasının Averof zırhlısı ile harp ederken Averof'un bir mermisi Turgut Zırhlısı'na isabet eder. Burada er ve subaylarımız şehit olur. Ayrıca Barbaros ve Mesudiye zırhlılarımızın şehitleri de burada yatmaktadır. Bu nedenle ikinci ismi Barbaros Şehitliğidir. Mamafi Boğazın dışında talim denemesi yaparken batan Atılay Denizaltısı ile Nato manevralarından sonra İstanbul'a dönerken Nara Burnu açıklarında bir İsveç gemisine çarparak batan Dumlupınar Denizaltısı'nın şehitleri için: Köse Burnu ve Bahriye Şehitliği olarak anılan eserin avlusuna dikilmiş küçük bir şehitlik daha vardır.(8)

Sonuç olarak burada Barbaros ve Mesudiye Zırhlılarının şehitleri ile deniz savaşlarında can veren yiğitlerimiz yatmaktadır. Şehitliğin inşa tarihi 18 Ocak 1919 'dur.(9)

(8) EREN, Ramazan, Çanakkale Savaş Alanları Gezi Günlüğü, Çanakkale, 2003, syf.60

(9) Çanakkale Turizm Envanteri, Çanakkale, 1983, syf.17

ANADOLU HAMİDİYE ŞEHİTLİĞİ VE ANITI

İzmir yolu üzerindedir. Şehrin Sarı Çay üzerindeki köprüyü geçtikten 15 dk sonra, sağdan deniz tarafındadır. Bu şehitlik 18 Mart 1915'te şehit olan Müslüman Türklerle birlikte 19 Alman ölülerinin anısını da taşır. Ancak Almanlar 1934'te Hastane Bayır ve Mehmet Çavuş şehitliklerinin açılış merasiminden sonra buradaki ölülerinin kemiklerini alarak, İstanbul'a götürürler. Tarabya'da Alman Elçiliği'nin bahçesinde vaktiyle Türk ordusunda komutanlık yapmış olan Fon der Golç Paşa'nın mezarı yanına gömmüşler. Bu Alman Paşası en son I. Cihan Savaşı sırasında Irak Cephesinde İngilizlerle vuruşan 6.ordunun komutanı iken ölür. Şehitlikteki metfun olan Türk şehitlerinin isimleri:

- Onbaşı Ahmet oğlu Ahmet
- İsmail oğlu Halil (Antalya)
- Hüseyin oğlu Salih (Yozgat)
- Ahmet oğlu Hafız (Bayramiç/Çanakkale)
- Mustafa oğlu İbrahim (Ayvacık/Çanakkale) (10)

(10)EREN, Ramazan, Çanakkale Savaş Alanları Gezi Günlüğü, Çanakkale, 2003, syf.61

HASAN MEVSUF ŞEHİTLİĞİ (DARDANOS ŞEHİTLİĞİ)

Birinci Dünya Savaşında inanılmaz cesareti ile ün yapan, Dardanos Bataryası İzmir karayolu üzerinde, Çanakkale'ye 12 km uzaklıktadır. 18 Mart 1915 Deniz Savaşında şehit düşen Batarya Komutanı Üsteğmen Hasan ve Gözetleme Subayı Teğmen Mevsuf'un hatıralarına izafeten şehitlik ve içindeki küçük anıta Hasan Mevsuf adı verilmiştir.(11)

Çanakkale-İzmir karayolunun ve Kepez Beldesini geçtikten sonra 12 km mesafede ve deniz cihetindedir. Anayola 1 km'dir. Şehitliğin arka kısmında Dardanos Bataryasından bazı topraklar halen görünmektedir. 18 Mart 1915 Deniz Savaşında Dardanos Bataryası kahramanları:

- Üsteğmen Hasan
- Gözetleme Subayı Teğmen Mevsuf
- Asteğmen Halim
- Er telefoncu İsmail
- Er telefoncu Mustafa
- Er telefoncu Mehmet.

18 Mart 1915 günü İngilizler,yalnız Dardanos Bataryasına 4000 mermi göndermişlerdir. Bunun gibi akşama kadar 22 bataryayla savaşmışlardır. Türk tarafı ise 2500 üzerinde mermi atabilmiştir.(12)

(11)Çanakkale Turizm Envanteri, Çanakkale, 1983, syf.16

(12) EREN, Ramazan, Çanakkale Savaş Alanları Gezi Günlüğü, Çanakkale, 2003, syf.62

HASAN MEVSUF ŞEHİTLİK ANITI

Eski Çanakkale-İzmir karayolunda Kepez Köyü' nü geçtikten sonra virajda yolun sağ kenarında İngilizce, Fransızca, Almanca ve Türkçe yazılı anıtı görmekteyiz.

Anıtta şöyle yazılıdır:

“22 düşman harp gemisinin zorladığı Çanakkale Boğazı, Türk azmi karşısında geçilemedi. O Gün 18 Mart 1915 Türk Zaferi'nin üstün başarısını bu topçu bataryası göstermiştir. Burada O Gün yurdu için savaşırken, şehitlik mertebesine yükselen batarya komutanı Üsteğmen Hasan ile Takım Komutanı Teğmen Mevsuf ve 4 eri yatmaktadır.”(13)

(13) BOZ, Ekrem, Adım Adım Çanakkale Savaş Alanları, Çanakkale, 1998, syf.57

Çanakkale'nin Anadolu Yakasında yabancı anıt ve mezarlar ise sınırlıdır. Sadece Çanakkale Merkez Cuma pazarının yan tarafında solda bir İngiliz Mezarlığı bulunmaktadır. Birde Çanakkale Merkez Salı pazarının üst tarafında Yahudi Mezarlığının kalıntılarının bulunduğu bilinmektedir.(14)

BİBYOGRAFYA

1. BOZ, Ekrem, **Adım Adım Çanakkale Savaş Alanları**, Çanakkale, Mayıs 1998
2. **Çanakkale Tanıtım Kitabı**, Çanakkale
3. **Çanakkale Turizm Envanteri**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çanakkale Turizm ve Tanıtma Büro Müdürlüğü, Çanakkale, 1993
4. EREN, Ramazan, **Çanakkale Savaş Alanları Gezi Günlüğü**, Çanakkale, Haziran 2003
5. Milli Parklar Müdürlüğü, **Gelibolu Barış Parkı Projesi Kitabı**, Çanakkale

EKLER

EKLER

EKLER